

כנות וזנים של כונגו

עשר שנות הניסוי השני

(סוף)

טבלה 9. גודל העץ הממוצע ב-19 זנים בשנת 1967 (מטרים)

3.68	שפהרד	5.42	לב-השור
3.56	דויס-הדן	5.17	נמרוד
3.10	גדונג	4.52	פאירי
2.92	גילור	4.45	מיסתיקוי
2.70	קרי	4.40	ציל
2.70	דשרי	4.21	אדמס
2.60	אלפונזו	4.07	צריפין
2.39	אירווין	4.06	לנגרה
2.14	קנט	3.96	מנוחה

טבלה 10. היבולים לפי הכנות

הזן	הכנה	סבר	3.2	14.6	14.7	14.12
מיסתיקוי	61.2	-	-	32.7	34.1	27.3
לנגרה	55.6	-	-	19.4	23.2	16.8
נמרוד	47.7	39.4	-	-	-	23.7
פאירי	47.2	32.0	-	-	-	26.7
ציל	42.9	37.1	-	-	-	20.2
שפהרד	37.0	7.5	-	-	-	13.8
צריפין	36.2	27.5	-	-	-	20.8
אדמס	32.3	22.1	-	-	-	16.8
דויס-הדן	31.1	-	-	16.8	66.5	14.4
לב-השור	22.9	-	-	17.3	22.2	22.6
גדונג	19.0	11.3	-	-	-	2.2
מנוחה	18.4	21.1	-	-	-	13.2
פיצנסון	16.5	12.7	-	-	-	13.6
דשרי	14.4	-	-	4.2	-	9.9
קרי	14.2	-	-	16.6	24.9	9.5
גילור	14.2	-	-	-	28.8	4.9
אירווין	13.3	-	-	8.7	21.2	6.4
קנט	8.4	6.2	-	-	-	4.0
אלפונזו	6.3	-	-	11.7	17.0	6.0

מכל הזנים יש עצים על שתי הכנות סבר ו-14.12, ואין ספק שכנת סבר עדיפה בהרבה. תוצאה זו מאשרת את התוצאה של ניסוי הכנות הראשון ברחובות. סבר נראית כנה טובה יותר מאשר 3.2. לגבי יתר שתי הכנות (14.6 ו-14.7 שהיא רופין) — התוצאות סותרות (ראה גם טבלה 2). אי-אפשר להיות בטוח — בגלל מספר העצים הקטן לכל יחידה (אחד, שניים או שלושה עצים) — שההתנהגות השונה של זנים מסוימים על כנות אלה לעומת המורכבים על סבר אינה מקרית. אך ייתכן שכדאי יהיה לנסות ולבדוק צירופים מסוימים בשביל הזנים החשובים ביותר. כדי לשקול את ערך הזנים, יש לסכם בקיצור תכונות נוספות ליבול וגודל העץ. הסיכום מובא להלן.

צבע. שמונה זנים מראים פרי אדום פחות-אדום, ורצוי לשוק: אדמס, אירווין, דויס-הדן, מנוחה, נמרוד,

ג. ניסוי עשרים (19) זנים

בשורות הגבול לניסוי א' נטענו, ב-25 השורות התחתונות של המטע, 320 עצים של 20 זנים (בחלק העליון של המטע נטועים בשורות הגבול עצי האוסף). זן אחד „אבד“ מסיבות בלתי ברורות, ולכן קיימים רק 19 זנים. לגבי 10 זנים יש חזרות של 5 עצים, לגבי 8 זנים — 4 חזרות של 3 עצים, ולגבי זן אחד — 8 חזרות של 3 עצים.

הקבוצה הראשונה כוללת את הזנים: אדמס, פיצנ-סון, ציל, קנט (פלורידה), מנוחה, נמרוד (2), צריפין, שפהרד (בירור מקומי), גדונג, פאירי (אסיה). כל זן מורכב על שלוש הכנות — סבר, 3.2 ו-14.12 (אך לא במספר שווה, כי אי-אפשר לחלק 5 או 20 לשלוש).

הקבוצה השנייה כוללת את הזנים: אירווין, דויס-הדן, קרי (פלורידה), אלפונזו, דשרי, לנגרה (הודו), גילור, לב-השור, מיסתיקוי (מצרים). כל הזנים מורכבים על הכנות סבר (4 עצים), 14.12 (4 עצים), 14.6 ו-14.7 (ביחד 4 עצים).

טבלה 8 מראה את יבולי 19 הזנים.

טבלה 8. יבולי 19 זנים, ממוצעים לעץ לשנה, במרוצת 9 שנים (ק"ג).

מיסתיקוי	40.5	נמרוד	37.8
פאירי	33.5	מנוחה	16.4
לנגרה	31.1	גילור	14.9
ציל	30.0	פיצנסון	14.2
צריפין	29.0	קרי	14.1
דשרי	9.6	אירווין	11.6
אדמס	24.2	גדונג	11.2
לב-השור	22.3	דויס-הדן	24.8
שפהרד	17.2	אלפונזו	8.3
		קנט	6.0

הטבלה מראה הבדלים גדולים מאוד בין יבולי הזנים. ברור שרובם פסולים — בלי לקחת בחשבון תכונות אחרות.

גם בגדלם הממוצע שונים מאוד עצי הזנים השונים. לשם השוואה נוכל לחזור לטבלה 4 ולצרף כאן את גודל העצים של שלושת הזנים הסטנדרטיים: הדן 3.70 (בין שפהרד ומנוחה), מברוקה 4.33 (בין אדמס וציל) ומיה 4.48 (בין מיסתיקוי לפאירי).

כאמור, הרכבנו את 19 הזנים על כנות שונות. טבלה 10 נותנת את היבולים לפי הכנות.

של השתיל. לכן נותנת טבלה 11 את היבול הממוצע של 75% העצים הטובים ביותר של כל זן. נוסף לזה נטועים שלושת הזנים הסטנדרטיים בכל חלקי המטע, ואילו יתר הזנים — רק ב-25 השורות התחתונות. לכן, הממוצעים של טבלה 11 לגבי הדן מיה ומברוקה — גם הם רק מאותן 25 שורות.

ט ב ל ה 11. יבול ממוצע לעץ לשנה, במרוצת השנים 1966, 1967, 1968 (ק"ג)

(רק עצים מ-25 השורות התחתונות של המטע, רק 75% העצים הטובים של כל זן)

נמרוד	101.0	הדן	77.4
מיסתיקוי	99.5	פאירי	76.3
לנגרה	95.8	ציל	75.3
מיה	91.4	צריפין	70.8
מברוקה	91.2	דויס-הדן	62.8

כל יתר הזנים — פחות עד הרבה פחות. נשקול עכשיו את התוצאות של עשר השנים הראשונות של הניסוי השני של זנים וכנות. דרושים לנו, ליצוא, זנים בעלי יבול רב, צבע אדום וכושר השתמרות טוב. רצויה עונת שיוק ארוכה — ובאופן מיוחד הארכת העונה לקראת סופה. מכיון שלא מצאנו הבדלים בהשפעת הכנות על גודל העץ, על עונת הקטיף, על גודל הפרי או על טעמו — יש לעמוד, בבחירת הכנות, על השפעתן על היבול בלבד.

ה ז נ י ם

אין הבדל ניכר בין הזנים הדן ומיה, בהנחה שניטע את הדן צפוף יותר בהתאם לעציו הקטנים יותר. הזן מברוקה נראה שווה להם ביבול, קצת פחות בצבע ובכושר ההשתמרות, אך לעומת זה רצוי בגלל הבשלה מאוחרת יותר. הזן נמרוד מצטיין ביבול, בצבע הפרי ובטעם — אך עציו גדולים מאוד ופריו לא נבדק במידה מספקת לגבי עמידותו במשלוח. רק גידול במטעים משקיים במשך שנים אחדות יוכל ללמד אותנו על כדאיות גידולו. בין הזנים הצבעוניים ראוי ציל לבדיקה משקית, אך ייתכן מאוד שגם זן זה לא ימצא לו אחיזה במטעינו. דויס-הדן נותן יבול טוב, מבשיל מאוחר, בעל צבע וטעם טובים, ואם השוק מוכן לקבל פרי גדול — אולי יהיה כדאי לגדלו.

בין הזנים הירוקים בעלי טעם מצטיין מענין הזן לנגרה, העולה על פאירי ביבול ובכושר השתמרות. מספר העצים בארץ קטן מאוד, ואין להיות בטוח בתוצאה המשקית. הזן מיסתיקוי פסול, למרות יבולו הרב, בגלל איכות ירודה של פרייו.

בעיה מיוחדת היא זו של הזנים הננסיים — קנט, אירווין, פאלמאר וקיט. פירות כל 4 זנים אלה מעניינים בהחלט. פירות הזן אירווין יפים באופן מיוחד, ואלה של יתר שלושת הזנים מבשילים בעונה רצויה ליצוא. מכיון שעציהם קטנים מאוד — יסחתו בהם הוצאות הייצור ובאופן מיוחד הוצאות

קנט, שפהרד, ציל. חמישה זנים מראים צבע, אך בדרך-כלל אינו מספיק לדרישות השוק: אלפונזו, דשרי, גדונג, צריפין, קרי. יתר ששת הזנים הם ירוקים: גילור, לב-השור, לנגרה, מיסתיקוי, פאירי, פיצנסון. גודל הפרי. פירות זן אחד — לב השור — גדולים מן הרצוי; שלושה זנים, גדלם בגבול העליון של הרצוי לשיווק: דויס-הדן, נמרוד וקנט; חמישה זנים קטנים במקצת מן הרצוי: אלפונזו, גדונג, לנגרה, פאירי וציל; ושני זנים קטנים מאוד: אדמס ודשרי. יתר שמונת הזנים נותנים פרי בגודל דומה לזה של הדן ומיה.

טעם. אין בין ה-19 זן בעל טעם רע, אך רובם אינם מצטיינים. רק 4 זנים מצטיינים בטעם: גילור, לב-השור, לנגרה ופאירי (אך כולם ירוקים). טעם טוב יש לזנים: דויס-הדן, נמרוד, קנט, קרי. עונה. רוב הזנים מבשילים בעונה של שלושת הזנים הסטנדרטיים. אין זנים בכירים. ארבעה זנים הם אפילים: דויס-הדן, לב-השור, פיצנסון וקנט.

ד. האוסף

באוסף יש זנים רבים, אך מכל אחד מהם יש רק עצים בודדים. נוסף לזה נטועים עצי האוסף במקום גבוה ביותר של המטע, ולכן לא פקדה אותם הקרה, אך מצד אחר — האדמה קצת קלה מדי. מכל הסיבות האלה אין לנו אפשרות להשוות את יבוליהם של זני האוסף עם אלה של 22 הזנים של הניסויים א' וב'. יש באוסף זנים פוריים מאוד, עם ממוצע של יותר מ-100 ק"ג לעץ לשנה בשלוש השנים האחרונות, אך זנים אלה — איכותם אינה מספקת לשיווק. לעומתם יש זנים מעניינים מאוד במובן תכונות השיווק, אך יבוליהם עד כה היו זעירים ביותר. באופן מיוחד יש לציין את שני הזנים פאלמאר וקיט. שני אלה הם זנים אפילים מאוד, בעלי צבע מספיק לשיווק ובעלי כושר השתמרות-רב. זנים מסוג זה דרושים מאוד ליצוא, ולכן מתעניינים בנטיעת שני זנים אלה. העצים קטנים, ואולי אפשר לטעת אותם צפוף מן המקובל לגבי זנים סטנדרטיים. אך יש לציין כאן, שיבולם המועט מעמיד את כדאיות גידולם בספק רציני.

זן נוסף הראוי לבחינה משקית הוא זן הודי בשם ברינדיבאני. זהו זן פורה, בעל הבשלה בכירה ופרי בגודל טוב, צבע כתום מושך וטעם משובח. עוד שלושה זנים בעלי יבול טוב, טעם טוב וגודל מתאים לשיווק אך ירוקים, הם:

Benazir, Samar Bahist Chaussa, Kishenbhog-bela

ד י ו ן

בהקדמה לדיון על ערך הזנים השונים, וכדי לאפשר השוואת יבולי העצים משני תת-ניסויים — הוכנה טבלה 11. יש לנמק את אופן הכנתה. בכל מטע מנגו קיימים עצים מפגרים. אין זו תכונה של הזן, אלא על-הרוב עניין של טיב בלתי מספיק

והקטין. לעומת זה הם נתנו, עד כה, יכולים זעירים מאוד. דרושה נטיעה ניסויית צפופה כדי להוכיח כמה עצים אפשר לטעת מזנים אלה על דונם ומה יכול להיות היבול. טבלה 10 רומזת, לגבי הזן אירווין, על יתרון של הפנה 14.7 (רופין); אך מספר העצים קטן מכדי לבטוח בתוצאה. אם יתברר, שקיים בחו"ל שוק לזן צהוב בכיר — אולי רצוי לבדוק את הזן החדש ברינדיבאני. לא נראה עניין בבדיקה נוספת של הזנים האחרים.

הכנות

הניסוי השני הוכיח, שכנת סבר טובה בהחלט, ולא מצאנו כנה טובה יותר. שתי הכנות 3.2 ו-14.12 נתנו תוצאות גרועות. אולי אפשר היה להשתמש גם בכנה 14.6 — אך העץ אינו קיים עוד. הכנה רופין (14.7) ראוייה לשימוש: לגבי הזנים הסטנדרטיים נתנה תוצאות שוות לאלה שנתנה סבר. לגבי שבעה זנים בתת-ניסוי ב' התקבלו תוצאות סותרות: תוצאות טובות מאוד בזנים גילור, קרי, אלפונזו, אירווין ודויס-הדן, ותוצאות גרועות בזנים לנגרה ומיסתיקוי; אך מספר העצים קטן מדי ואין לקבל תוצאות אלה בלי בדיקה נוספת. כדי למנוע אי הבנות ברצון המחבר לציין באופן ברור ביותר, שאין ביכלתו להביע שום דעה על הערך של טיפוסים מנגו אחרים ככנות. אין סבר ורופין, כנות המנגו הטובות ביותר, אלא רק טובות מאחרות שנבדקו.

סיכום

1. נמסרות התוצאות של 10 השנים הראשונות של ניסוי שני של זנים וכנות של מנגו, הנערך

בבית-דגן.

2. כנת סבר נמצאה שנית ככנה טובה בהחלט. כנת רופין אינה פחות טובה לרוב הזנים. שני טיפוסים כנות אחרים, 3.2 ו-14.12, גרועים יותר.

3. אין הפרש ביבול בין שלושת זני המנגו הסטנדרטיים (הדן, מיה ומברוקה), יחסית לגודל עציהם. יש לטעת את הזן הדן צפוף יותר מאשר את שני האחרים.

4. את הזן החדש נמרוד יש לבדוק במטעים משקיים. יבולו לעץ רב מאוד — אך גם העץ גדול מאוד ויש לראות, בעתיד, את יבולו לדונם. גם כושר ההשתמרות של פירותיו דורש בחינה נוספת.

5. יש מקום לבדוק במטעים את הזנים ציל, לנגרה ודויס-הדן.

6. לא נמצא עד כה זן אפיל פורה. יש לבדוק בניסויים נוספים 4 זנים ננסיים (קנט, אירווין, פאלמאר וקיט) בצורת מטע צפוף ובנטיעת-ביניים.

פרופ' ח. אופנהימר

ספרות

1. ח. אופנהימר: השפעת טופוגרפיה, כנה, זן וגודל העץ על תגובת עצי מנגו לקרה. 1965, "השדה" מ"ה 535—539.
2. ח. אופנהימר: נמרוד — זן מנגו חדש מבירור מקומי. 1968, "השדה" מ"ז, 490/1.